

FÖLDI PÉTER

Magyari Életfa

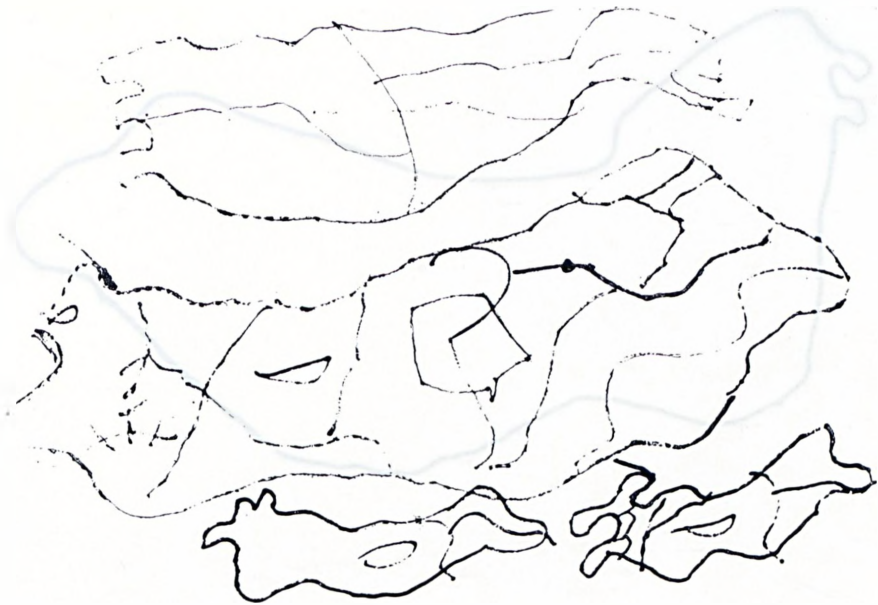

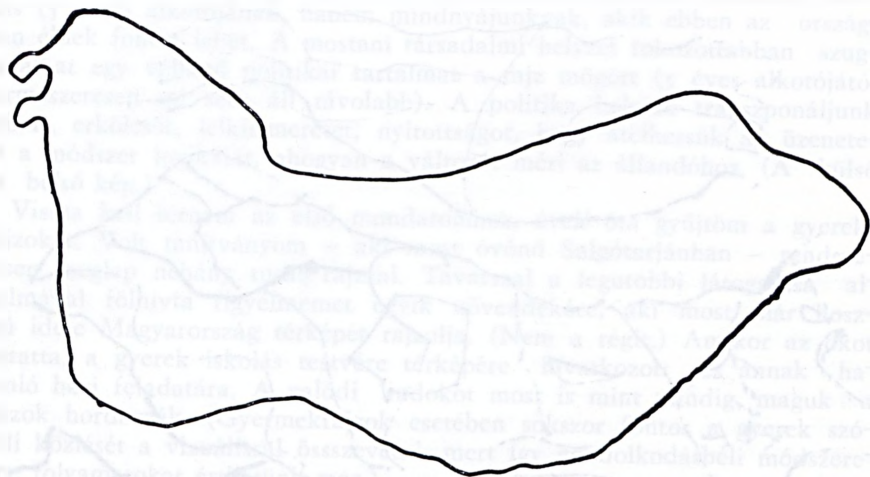
Évek óta gyűjtöm, a gyerekrajzokat. Izgalmas valódi művészi élményt, sokszor a katarzísig fokozott látomást közvetítenek. Világuk a világunk, módszerük a hitelesség. Jelzéseik direktek, közlendőik, üzenetük olykor létfontosságú. (A személyiség közösségivé transzponálódik az átélés mélységétől.) Az átélt, megtapasztalt valóság nem tűri a jelek pontatlanságát, a jel és jelentéstartalom – és ebben minden befejezett gyermekrajz közös – pontosan fedésbe hozható. Általánosságban beszélni gyermekrajzokról nem érdemes. Minden gyerek (ember) más, mások az indulatai, gesztusai, értelme máskép, más-más tükörrre vetít, a fénytörések egyéni színezete hitelesít. Persze nem mindegy, hogy mit és hogyan vetítünk erre a tükörrre, ennek megfelelően vannak fontos és kevésbé fontos gyermekrajzok.

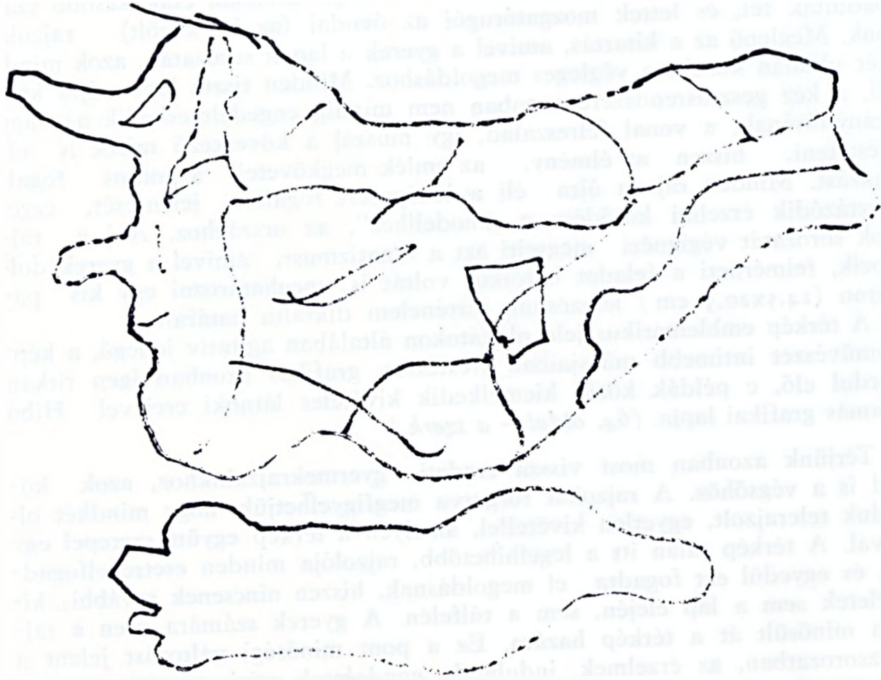
Nézzünk most meg egy olyan rajzot, rajzsorozatot, amely nemcsak óvodás (5 éves) alkotójának, hanem mindnyájunknak, akik ebben az országban élnek fontos lehet. A mostani társadalmi helyzet fokozottabban szuggerálhat egy vélhető politikai tartalmat a rajz mögött (5 éves alkotójától természetesen mi sem áll távolabb). A politika helyére transzponáljunk etikát, erkölcsöt, lelkiismeretet, nyitottságot, hogy átélhessük az üzenetet és a módszer logikáját, ahogyan a változót méri az állandóhoz. (A külső és belső kép.)

Vissza kell térnem az első mondatomhoz, évek óta gyűjtöm a gyerekrajzokat. Volt tanítványom – aki most óvónő Salgótarjánban – rendszeresen meglep néhány tucat rajzzal. Tavasszal a legutóbbi látogatása alkalmával fölhívta figyelmemet egyik növendékére, aki most már hosszú ideje Magyarország térképét rajzolja. (Nem a régit.) Amikor az okot kutatta, a gyerek iskolás testvére térképére hivatkozott és annak hasonló házi feladatára. A valódi indokot most is mint mindig, maguk a rajzok hordozzák. (Gyermekrajzok esetében sokszor fontos a gyerek szóbeli közlését a vizuálissal összevetni, mert így gondolkodásbeli módszereket, folyamatokat érthetünk meg.)

A rajzsorozat időben is mutatja, hogyan küzd meg a gyerek a motívum egyre tömörebb, egyre igazabb jeltartalmáért. Az előkép (a térkép emléke) és annak fogalmi tartalma követeli a beazonosíthatóságot. A térképet a gyerek ugyanis az óvodában már az emlékezetéből idézi fel. A képi jel pedig adott esetben ismert, bejárt lakhelyet, fővárost, Balatont jelent. Az otthon készített másolat – ha volt ilyen – emlékezetébe véste a formát (életkori sajátosságait messze meghaladó megfigyelő képességgel).

A formához kötődő valódi érzelmek, tartalmak azonban csak később szabadultak fel, és lettek mozgatórugói az óvodai (az itt közölt) rajzoknak. Meglehető az a kitartás, amivel a gyerek a lapok sorozatán, azok mindkét oldalán közelíti a végleges megoldáshoz. Minden tiszta lapon újra kezdi, a kéz gesztusrendszere azonban nem mindig engedelmeskedik az agy irányításának, a vonal félreszalad, így muszáj a következő rajzot is elkészíteni, hiszen az élmény, az emlék megköveteli a pontos fogalmazást. Minden rajzon újra éli a leképezett fogalom jelentését, ezzel tisztázódik érzelmi kötődése a „modellhez”, az országhoz. Aki a rajzok sorozatát végignézi megsejti azt a fanatizmust, amivel a gyerek dolgozik, felmérheti a feladat heroikus voltát is: meghatározni egy kis papíron (14,5x20,5 cm) létezésünk történelem diktálta határait.

A térkép emblemikus jele plakátokon általában agitatív jellegű, a képzőművészet intímebb műfajaiban (festészet, grafika) azonban igen ritkán fordul elő, e példák közül kiemelkedik kivételes látnoki erejével Hibó Tamás grafikai lapja. (64. oldal – a szerk.)

Térjünk azonban most vissza eredeti gyermekrajzainkhoz, azok közül is a végsőhöz. A rajzokat forgatva megfigyelhetjük, hogy mindkét oldaluk telerajzolt, egyetlen kivétellel, amelyen a térkép együtt szerepel egy fával. A térkép talán itt a legelhitetőbb, rajzolója minden esetre elfogadta, és egyedül ezt fogadta el megoldásnak, hiszen nincsenek további kísérletek sem a lap elején, sem a túlfelén. A gyerek számára ezen a rajzon minősült át a térkép hazára. Ez a pont minőségi változást jelent a rajzsorozatban, az érzelmek, indulatok, gondolatok rajzi szintézise visszagazolódik a gyerekekben, a rajz és a belül megszületett gondolat ettől a

perctől azonos. A térképből megszületett haza már képes, sőt szükségszerűen, kötelezően életrehív a fogalomhoz a gyerek számára szorosan kötődő új motívumot, a fát. A fa a magyar mitológiában a legősibb tartalmakkal bír. Az égigérő fa, a világfa, az életfa világméretű részét volt.

Mai gondolkodásunk is megőrzött valamit e fogalmak tartalmából, ha másképp nem, Csontváry cédrusai kapcsán. A fa, mint szimbólum, egyéni sorsot éppúgy magára vehet, mint egy nép, egy nemzet sorsát. (Csontvárynál inkább az utóbbiról van szó, Pap Gábor „Zarándoklás...” elemzése erről győz meg és rendkívül hiteles, útmutatásszerű tanulságokkal lát el a kép kapcsán.)

A mi fánk azonban nem évezredek megélt cédrus, törékeny nővendék fa, talán most először termőre forduló oltvány. A vékony törzsön két ág fejlődött, az egyik már bimbót, virágot nevel, a másik levelet hajt. Jelképes ez a fa? Mi kívülről annak tekinthetjük, törékenységgel féltést, vitalitásával optimizmust sugároz. Évezredek friss hajtása, a vad alanyba oltott nemes, termőre fordulása, ezek a jelentések mind hozzáköthetők az országhoz is, amiből kihajtott. Megidézhethetünk magunkban analógiákat, indonéz lélekhajó közepén gyökerező világfát (az ország kissé megnyújtott formájában könnyű felismerni a hajó alakját), vagy egy másik véglet, Van Gogh gyönyörű rügyező kis fáját a sárga lepével. Az ország, a nemzet, a haza és a fa sorsának szimbolikus összekapcsolása a „felnőtt” gondolkodásra utal, nem baj ha elidőzünk ennél a lehetőségnél, értelmezésnél is, nem tanulságok nélküli... A gyerek azonban ennél jóval konkrétabb és ettől megkérdőjelezhetetlenül hitelesebb, az ő fáját nem a szimbólumok áttételessége hívta életre, az ő fája nagymamája szilváskői kertjében nőtt, saját kedvenc oltványa. A térképen a fa helye jelöli az országon belül azt a pontot, amelyikhez érzelmileg leginkább kötődik, magyarán, amit igazán szeret.

A sokszor sokféleképpen habosra lúgozott hazaszeretet, vagy ennek ellentétéként a nacionalizmustól való félelem miatt alig emlegetett fogalom valódi, felhangok nélküli formát nyert. A tükör tiszta, talán kicsit túlzottan is, hiányoznak a történelem marta vakfoltok, torzulások, repedések, de éppen ezért, és éppen most, és mert valahol mélyen bennünk is kell, hogy éljen egy ilyen tiszta kép, kell és jó, hogy van apropó ennek a visszakeresésére. (A vállalkozás, ismerve a lelkek guánójának vastagságát, nem kevésbé heroikus, mint a gyerek feladatvállalása.) A gyerekrajz így túlnő önmagán, valódi műként, önvizsgálatra, történelmi ismeretek és tapasztalatok értelmezésére kényszerít, elősegítve belső öntisztulást.

